



วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ และการอบรมเลี้ยงดูนี้มีนักการศึกษาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยไว้มากมาย จนทำให้ทราบว่า มีองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลหรือเกี่ยวข้องกับทัศนคติเชิงใบบางที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ และการอบรมเลี้ยงดู ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกและนำเสนอเฉพาะผลการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวกับการวิจัยเรื่องนี้เท่านั้น โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์

- 1.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
- 1.2 กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์
- 1.3 บุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์
- 1.4 สภาพแวดล้อมกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 1.5 ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์
- 1.6 การวัดความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์
- 1.7 งานวิจัยเกี่ยวกับเพศและความคิดสร้างสรรค์

ตอนที่ 2 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู

- 2.1 ประเภทและลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู
- 2.2 อิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดู
- 2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและความคิดสร้างสรรค์

ตอนที่ 1 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถทางความคิดของบุคคล ซึ่งนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

อี พอล ทอแรนซ์ (E. Paul Torrance 1962: 16) กล่าวว่า "ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการในการรับรู้ปัญหา ช่องว่างของข้อมูล หรือการบกพร่องในการรับสัมผัส แล้วเกิดความพยายามที่จะสร้างแนวความคิด ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสิ่งนั้น ทำการทดสอบสมมติฐาน และเผยแพร่ผลที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจ"

มิเชล เอ วอลแลช และนาธาน โคนแกน (Michael A. Wallach and Nathan Kogan 1969: 361 - 362) ได้กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความเป็นอิสระของสติปัญญา การตรวจสอบเหตุการณ์ และ ความสำคัญอยู่ที่ผลผลิตของความคิดที่เป็นอิสระ ซึ่งปรากฏออกมาโดยการโยงความสัมพันธ์ (Association) กล่าวคือ เป็นการรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ทั้งหมดเข้าด้วยกัน แล้วเกิด ประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง

โจเซฟ พี โรซ (Joseph P. Rice 1970: 75) กล่าวว่า "ความสามารถในการสร้างสรรค์เป็นความสามารถขั้นสูงของสมอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิดอเนกนัย และความสามารถในการประเมินค่า (Evaluative Ability)"

โรนัลด์ ดี แอนเดอร์สัน และคณะ (Ronald D. Anderson, et.al. 1970: 90) สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิดใหม่ ๆ ซึ่งตรงข้ามกับความคิดที่มีอยู่เดิม หรือตรงข้ามกับการตอบสนองต่อความคิดแบบเดิมของคนอื่น การสร้างสรรค์เป็นการแสดงออกที่ได้จากการเลือกสรรประสมการณ์ในอดีตมาสร้างรูปแบบ (Pattern) ใหม่ ความคิด (Idea) ใหม่ หรือผลิตผล (Product) ใหม่

จอห์น โรเบิร์ต แอนเดอร์สัน (John Robert Anderson 1973: 185 - A) ให้ความหมายความคิดสร้างสรรค์ว่า "ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมการแก้ปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหานั้นจะเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองเงื่อนไข และความต่องการปัญหา"

พอล แองค์เนย์ และ สตีฟ เอ แซร์ (Paul Ankney and Steve A. Sayre 1975: 23) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) การสำรวจ (Survey) และการแสดงพฤติกรรมที่สื่อความหมายได้ชัดเจน (Expressive Behavior) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ เจ พี กิลฟอร์ด (J.P. Guilford)

เจ พี กิลฟอร์ด (J.P. Guilford 1967: 100) ได้ให้ความหมาย ความคิดสร้างสรรค์ว่า "การสร้างสรรคเป็นความสามารถทั่ว ๆ ไปที่ทุกคนมี ลักษณะเด่นของการคิดแบบสร้างสรรค์คือ การคิดแบบอเนกนัย ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ ความคิดริเริ่ม ความยืดหยุ่นในการคิด และความคล่องในการคิด (Fluency) "

บอนด์ อาร์ แมคแคนเลส และ อีลิส ดี อีแวนส์ (Bond R. McCandless and Ellis D. Evans 1973: 299 - 301) ได้กล่าวถึงความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า การสร้างสรรค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นทั้งกระบวนการและผลผลิต ในด้านของกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดที่ซับซ้อน เป็นความสามารถที่จะเห็นความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ระหว่างวัตถุหรือเหตุการณ์ การตั้งและการทดสอบสมมติฐาน ทักษะในการสื่อความหมายความคิดของตนเองต่อผู้อื่น การค้นพบปัญหาและการแก้ปัญหา ในด้านผลผลิตจะพิจารณาการสร้างสรรค์ในรูปของผลิตภัณฑ์แปลกใหม่และมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

วิจิตร มรุตมางกูร (2520: 40) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า "ความคิดสร้างสรรค์เป็นจินตนาการประยุกต์ (Applied Imagination) ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อแก้ปัญหาที่ยาก เป็นการรวมจินตนาการจากสิ่งที่เรารู้จักแล้วให้เป็นสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์"

นิพนธ์ จิตต์ภักดิ์ (2523: 16) ให้ความหมายว่า "ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการคิด การกระทำผลงานใหม่ ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น โดยทั่วไปความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ เกิดจากการเริ่มประดิษฐ์อะไรใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีใครค้นคิดมาก่อน และเกิดจากการคิดแปลงสิ่งเดิมที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์"

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะของบุคคลทางด้านสมองที่สามารถคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ แล้วแปลงความคิดนั้นออกมาเป็นผลผลิตหรือเป็นการกระทำที่เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยใช้ประสบการณ์เดิมมาคิดโยงสัมพันธ์กัน ก่อให้เกิดเป็นความคิดอเนกนัย และความคิดสร้างสรรค์นี้สามารถส่งเสริมและพัฒนาได้

### กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์

ลักษณะของกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์นั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความเห็นไว้ ดังนี้

อี ดี ฮัทชินสัน (E.D. Hutchinson 1949: 38 - 42) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากกระบวนการหยั่งรู้ (Intuition) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียม (The Stage of Preparation) เป็นการรวบรวมประสบการณ์เก่า ๆ รู้จักลองผิดลองถูก และตั้งสมมติฐานเพื่อแก้ปัญหา
2. ขั้นคิดแก้ปัญหา (The Stage of Frustration) เป็นระยะของการครุ่นคิด แก้ปัญหา แต่ยังไม่คิดไม่ออก
3. ขั้นเกิดความคิด (The Period of Insight) เป็นขั้นที่เกิดความคิดแวบขึ้นในสมอง คิดหาคำตอบได้ทันที
4. ขั้นพิสูจน์ (The Stage of Verification) เป็นขั้นที่มีการตรวจสอบประเมินผลโดยใช้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบว่าคำตอบที่คิดได้นั้นถูกต้องหรือไม่

โรเบิร์ต ซี วิลสัน (Robert C. Wilson 1958: 109 - 110) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์นั้น มีได้หลายประเภท ดังนี้

1. กระบวนการที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถสร้างสิ่งใหม่ ๆ
2. การที่จิตใจหรือสมองสามารถทำให้เกิดการหยั่งรู้ หรือมีความคิดใหม่
3. กระบวนการทางสมองซึ่งคิดผสมผสานสิ่งแวดลอมต่าง ๆ แล้วได้ผลออกมาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของหรือรูปแบบ (Patterns) ที่ชัดเจน
4. ความสามารถในการริเริ่มผลงานชิ้นใหม่โดยการคิดจินตนาการ
5. การผลิตสิ่งใหม่ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness)
6. ความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่ได้รับมาในอดีตชิ้นใหม่ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าของเก่า
7. กระบวนการใด ๆ ที่สามารถผลิตสิ่งใหม่ ไม่ว่าจะ เป็นแนวความคิดหรือวัตถุ การสร้างสรรค์จะต้องสามารถแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งด้วย
8. กระบวนการซึ่งก่อให้เกิดผลงานที่มีชื่อเสียงและมีคุณประโยชน์ในช่วงเวลานั้น

อี พอล ทอแรนซ์ (E. Paul Torrance 1962: 47) ได้กล่าวว่า การเรียนและการคิดอย่างสร้างสรรค์ จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้น ดังนี้

1. กระบวนการของความรู้อย่างว่ามีปัญหา ความยุ่งยากเกิดขึ้น และขาดข้อมูล
2. กระบวนการตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวกับปัญหานั้น (Formulating Hypothesis)

3. กระบวนการทดสอบสมมติฐาน (Testing Guesses)
4. กระบวนการที่ได้ผลลัพธ์ออกมา (Communicating the Results)

เกรแฮม วอลลาส (Harold W. Bernard 1972: 229 citing Graham Wallas 1926: 36) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียม (Preparation) เป็นขั้นที่ต้องการศึกษา ชักถาม ต้องการประสบการณ์ และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล
2. ขั้นฟักตัว (Incubation) เป็นขั้นที่ต้องใช้เวลาช่วงหนึ่งเพื่อรวบรวมความคิดที่คล้ายคลึงกันไปสู่กระบวนการคิด รวบรวมข้อมูลหลาย ๆ อย่างที่เป็นไปได้ และนำความคิดหลาย ๆ อย่างมารวมกันจนกว่าจะมากพอ
3. ขั้นคิดออก (Illumination) เป็นขั้นที่เมื่อผ่านขั้นเตรียมและขั้นฟักตัวมาแล้วก็จะสามารถหาคำตอบได้ ทำให้เกิดการหยั่งรู้ขึ้น
4. ขั้นพิสูจน์ (Verification) เป็นขั้นที่คิดคำตอบได้แล้วมีการทดลองตรวจสอบข้อเท็จจริง จนแน่ใจว่าถูกต้อง

โรเบิร์ต บี ซันด์ และ เลสลีย์ คับลิว โทรบริค (Robert B. Sund and Leslie W. Trowbridge 1973: 357) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ดังนี้

1. มีความรู้สึกว่ามีปัญหา
2. สร้างสมมติฐาน
3. ออกแบบการทดลอง
4. แสดงความเห็น
5. ประเมินผลการทดลองหรือการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะที่ดี
6. ประดิษฐ์วัตถุที่มีประโยชน์ใหม่ ๆ
7. พัฒนาสิ่งแปลกใหม่
8. มีความคิดริเริ่มในศิลปะ
9. เสนอรายงานและรวบรวมข้อมูลที่แน่นอน

โรนัลด์ ดี แอนเดอร์สัน (Ronald D. Anderson อ้างถึงใน คันทันนี 2518: 15) แบ่งกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ

1. มีความสนใจและรู้ถึงความต้องการของจิตใจและสมอง
2. สามารถรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์และสิ่งที่สนใจ
3. ไตร่ตรองถึงการวางแผนงาน โครงร่างและรูปแบบของงาน
4. จากผลของ 3 ข้อแรก ทำให้เกิดจินตนาการ
5. สร้างจินตนาการออกมาให้เป็นความจริง และแสดงออกมาให้เห็นชัดเจน
6. รวบรวมความคิดแสดงออกมาในรูปของผลงาน

ซิดนีย์ พาเนส ( Sidney Parness อ้างถึงใน วิจิตร . มรตมางกูร 2520: 41) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ ต้องขึ้นกับสิ่งต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานของแต่ละคน (Individual's Knowledge) อย่างน้อยผู้นั้นจะต้องทราบว่ามีปัญหาที่เขาประสบอยู่ในปัจจุบัน และในอดีต เขาแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ อย่างไร
2. จินตนาการ (Imagination) อย่างน้อยจะต้องคิดได้ว่า จะมีทางอื่นหรือวิธีอื่นที่จะแก้ปัญหานี้ได้หรือไม่ ถ้ามี มีอะไรบ้าง
3. การพิจารณา (Judgement) ต้องมีการใช้วิจารณญาณวิเคราะห์ได้ว่า วิธีแก้ปัญหานั้นใดสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเป็นประโยชน์ที่สุด

นิพนธ์ จิตต์ภักดิ์ ( 2523: 17 - 18) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นของความคิดสร้างสรรค์ว่ามี 4 ขั้น คือ

1. ขั้นเตรียม คือ ขั้นของการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ โดยอาศัยพื้นฐานของกระบวนการต่อไปนี้
  - 1.1 การสังเกต นักคิดสร้างสรรค์จำเป็นต้องเป็นนักสังเกตที่ดี ทั้ง และสนใจต่อสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ที่ได้พบเห็นเสมอ
  - 1.2 การจำแนก หมายถึง การจำแนกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตเป็นหมวดหมู่ เพื่อใช้เป็นแนวทางลำดับแนวความคิดต่อไป
  - 1.3 การทดลอง เป็นหัวใจของการสร้างสรรค์งาน เพราะผลการทดลองจะเป็นข้อมูลสำหรับคิดสร้างสรรค์ต่อไป
2. ขั้นพักตัว เป็นขั้นที่ใช้เวลาสำหรับการครุ่นคิด โดยอาศัยข้อมูลที่รวบรวมไว้เป็นแนวในการคิด ปกติขั้นนี้จะใช้เวลาานพอสมควร
3. ขั้นคิดออก ขั้นนี้เป็นขั้นของการแสดงภาวะสร้างสรรค์อย่างแท้จริง คือสามารถมองเห็น ลู่ทางในการริเริ่มหรือสร้างสรรค์งานอย่างแจ่มชัดโดยตลอด

4. ขั้นพิสูจน์ คือ ขั้นตอนการทดลองซ้ำ เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องแน่นอน เป็นกฎเกณฑ์ต่อไป

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เมื่อพบปัญหา จะพยายามคิดแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นเตรียม ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ขั้นฝึกตัวหรือรวบรวมข้อมูล ขั้นคิดออกและขั้นพิสูจน์ถึงคำตอบที่ได้ เพื่อจะนำไปสู่กฎเกณฑ์ที่แน่นอน อันเป็นผลให้เกิดความรู้ใหม่ ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ และสิ่งที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ คือ ความรู้พื้นฐาน จินตนาการ และการพิจารณาตัดสินใจของแต่ละบุคคล

#### บุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

อี พี ทอร์เรนซ์ (E.P. Torrance 1964: 7) ได้รวบรวมผลงานของแมคคินนอน (McCinnon) ซึ่งศึกษาถึงลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง จากผู้ที่มีอาชีพสาขาต่าง ๆ คือ สถาปนิก นักประพันธ์ นักคณิตศาสตร์ และนักวิจัยด้านอุตสาหกรรม พบว่าลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีดังนี้

1. ชอบเข้าสังคม
2. ถือตนเป็นศูนย์กลาง
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ชอบอิสระ
5. ไม่กังวลใจ
6. ยอมรับในสิ่งที่แปลก ๆ
7. มีความยืดหยุ่น
8. มีความซับซ้อนในการรับรู้
9. กล้าหาญ
10. ไม่ชอบระเบียบ
11. ชอบอยู่คนเดียวมากกว่าการรวมกลุ่ม

อาร์เทอร์ ที เจอร์ซิลด์ (Arthur T. Jersild 1968: 500) ได้กล่าวถึง

บุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ว่า "ลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ คือ เป็นผู้คิดหลายแง่หลายมุม โดยใช้ประสบการณ์ที่เขาได้รับ และไม่ถือว่าคำตอบที่ถูกต้องมีคำตอบเดียว แต่จะพิจารณาหลาย ๆ คำตอบที่อาจเป็นไปได้"

เจ พี กิลฟอร์ด (Albert Piltz and Robert B. Sund 1968: 7 citing J.P. Guilford 1956: 267 - 293) ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ว่าจะต้องประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

1. ความสามารถในการวินิจฉัยปัญหา
2. ความสามารถในการผลิตความคิดที่แปลกใหม่
3. ความสามารถในการรวบรวมความคิด
4. ความสามารถในการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ

อีเลียต คับลิว ไอส์เนอร์ (Albert Piltz and Robert B. Sund 1968: 8 citing Elliot W. Eisner 1964) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. มีอารมณ์คงที่
2. มีอารมณ์ขัน
3. มีนิสัยสร้างสรรค์
4. มีความสนใจกว้างขวาง
5. มีความตรงต่อจุดมุ่งหมาย
6. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

นอกจากนี้ยังได้กล่าวเพิ่มอีกว่า "บุคคลที่เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการผลิตซึ่งผลผลิตจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการสร้างสรรค์ และผลผลิตหรือการกระทำที่จัดว่าเป็นการสร้างสรรค์ ต้องเป็นสิ่งที่บุคคลอื่นตัดสินว่าเป็นสิ่งสร้างสรรค์"

โจเซฟ พี โรซ (Joseph P. Rice 1970: 69) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. มีสติปัญญา
2. มีความสามารถในการประยุกต์ มีความคิดยืดหยุ่น



3. มีการตอบสนองที่แสดงถึงความคิดริเริ่ม
4. มีอิสระในการคิดและการกระทำ
5. ต้องการได้รับประสบการณ์ในสิ่งต่าง ๆ และรวบรวมความรู้สึกลงใน เพื่อสังเคราะห์กับสิ่งต่าง ๆ ที่เขาได้พบเห็น
6. มีความสามารถในการหยั่งรู้
7. มีทฤษฎีและคุณค่าของความงาม (Aesthetics Values)
8. รู้จักตนเอง มีความเชื่อมั่น และมีกระบวนการที่เป็นที่ยอมรับ (Universal processes)

โรนัลด์ ดี แอนเดอร์สัน และคณะ (Ronald D. Anderson, et.al. 1970: 91) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. มีความพอใจและอุทิศเวลาในการทำงาน ชอบทำงานหลายชนิด
2. ชอบศึกษาค้นคว้า
3. มีพลังงานจำนวนมากที่จะใช้เป็นประโยชน์อย่างมีหลักเกณฑ์
4. ชอบตั้งวัตถุประสงค์และคิด
5. ใช้เหตุผลที่ช่วยในการสนองความต้องการ (Strong Ego)
6. มีความเอาใจใส่
7. สนุกที่จะคิดและยอมรับในสิ่งที่ท้าทายความสามารถ
8. ชอบงานที่ใช้ฝีมือ
9. ชอบความเป็นอิสระ
10. กล้าเผชิญปัญหา
11. มีความสงสัยก่อนกำหนดปัญหา
12. ชอบแก้ปัญห
13. มีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงและไม่พอใจในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
14. ชอบแสดงความคิดเห็น
15. พิจารณาความคิดเห็นหลาย ๆ แนว ก่อนแก้ปัญห
16. ชอบตั้งคำถาม "อย่างไร และทำไม"
17. ชอบใช้ความคิดอย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดขอบเขตของการคิด และเพื่อเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

ฮาโรลด์ คับลิว เบอ์นาร์ค (Harold W. Bernard 1972: 302) ได้กล่าวถึง  
บุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. เป็นผู้มีความสามารถพูดหรือแสดงออกถึงแนวคิดต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว
2. เป็นผู้ที่ชอบและสามารถปรับตัวได้ดีในบรรยากาศที่เป็นอิสระ ในการแสดง  
ออก และไม่ชอบบรรยากาศที่ไม่เป็นอิสระในการแสดงออก
3. เป็นผู้ที่มีความคิดแบบเอเจนัย มีแนวทางในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ มากกว่า  
การคิดแบบเอเจนัย หรือยอมตามแนวคิดที่ผู้อื่นคิดไว้
4. เป็นผู้มีความสามารถคิดแบบโยงสัมพันธ์ (Associational Thinking)
5. เป็นผู้มีอารมณ์ขันและสนุกสนาน
6. เป็นผู้มีความคิดแปลก ๆ และคิดกว้างขวาง
7. ลักษณะงานที่ทำเป็นผลมาจากการใช้ความคิดหลาย ๆ ทาง
8. เป็นผู้มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง
9. เป็นผู้มีความรู้สึกรู้สึกและอารมณ์เปิดเผย

โรเบิร์ต บี ซันค และเลสลี คับลิว ไทโรบริค (Robert B. Sund and  
Leslie W. Trowbridge 1973: 350) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ควรมีลักษณะ  
นิสัย ดังนี้

1. มีความอยากรู้อยากเห็น
2. มีสติปัญญา
3. มีความปรารถนาจะค้นพบ
4. ชอบงานยาก ๆ
5. รู้สึกสนุกกับการแก้ปัญหา
6. อุทิศตนให้กับการทำงาน
7. มีความคิดยืดหยุ่น
8. มีการซักถาม และตอบคำถามมากกว่าปกติ
9. สามารถสังเคราะห์ และมองเห็นความหมายใหม่ ๆ ได้
10. ชอบการสืบสอบ
11. มีความรู้จากการอ่านกว้างขวาง

ศรีปริญญา งามโกนุท (2510: 393) สรุปบุคลิกภาพของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. มีความต้องการความสำเร็จสูง (High Need Achievement) กล่าวคือ มีความรู้สึกสนุกในการที่ได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่แปลกกว่าที่เคยประสบมา และสนุกในการใช้ความสามารถของตนแก้ปัญหาเหล่านั้น

2. มีความต้องการเป็นตัวของตัวเอง (High Need Autonomy) คือ ต้องการจะวินิจฉัยปัญหา และตัดสินใจด้วยตัวของตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็มีใ้กังวลใจว่า คนอื่นจะเห็นว่าตนเป็นอย่างไร ถือเอาการวินิจฉัยหรือประเมินค่าด้วยตนเองเป็นสำคัญ

3. มีความต้องการความเป็นระเบียบ (High Need Order) ในความหมายที่ว่า สามารถอดทนต่อความไม่เป็นระเบียบ ความสับสนต่าง ๆ โดยไม่รู้สึกเบื่อคร้อน เพราะมีความรู้สึกอยู่ว่า ความเป็นไปในโลกมีกฎเกณฑ์ของมัน ซึ่งกำหนดความเป็นระเบียบอยู่แล้ว แม้แต่ในความไม่เป็นระเบียบหรือความสับสนที่ประสบอยู่ ก็มีกฎเกณฑ์ของมันอยู่ในตัวแล้ว บุคคลประเภทนี้จะมีใจกว้าง ยอมรับปรากฏการณ์ที่ขัดแย้งกับความเชื่อหรือความเข้าใจของคนอื่นมาพิจารณาเพื่อหาเหตุผล และความเข้าใจให้กว้างขวางออกไป

นิพนธ์ จิตต์ภักดิ์ (2523: 16 - 17) กล่าวว่า ลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ควรเป็นดังนี้

1. อยากรู้ อยากเห็น เป็นคนตื่นที่จะรับรู้อยู่ตลอดเวลา
2. อยากทำงานใหม่ ๆ แปลก ๆ
3. พอใจและศรัทธาที่จะทำงานที่ยุ่งยากและซับซ้อน
4. มีความสนุกกับการแก้ปัญหา
5. อุทิศเวลา และเสียสละเพื่องาน
6. มีความคิดยืดหยุ่นได้
7. มีความสนใจ และสนใจเมื่อพบเห็นของใหม่ ๆ
8. มีสมาธิ
9. ยอมรับสิ่งที่ไม่แน่นอนและสิ่งที่เป็นข้อขัดแย้งได้
10. ไม่ชอบทำอะไรตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์
11. เป็นคนมีอารมณ์ขัน
12. ชอบด้อมตนเอง และยกย่องผู้อื่น

นาตยา ภัทรแสงไทย (2523: 37 - 43) กล่าวว่า ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ โดยทั่วไปจะมีลักษณะคือ

1. มีศิลปะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน รู้จักใช้ข้อความกระทัดรัด แต่ครอบคลุมเนื้อหาและถูกต้อง
2. มีความฉลาด เป็นบุคคลที่ชอบใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ
3. เป็นบุคคลที่ชอบขีดเขียน
4. มีความสำนึกต่อสังคม
5. มีอารมณ์อ่อนไหว มักจะมองสิ่งรอบตัวด้วยท่าทีที่ฉงนสงสัย
6. มีแรงจูงใจที่จะกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของเขา

เขา

อารี รังสินันท์ (2525: 50) ได้กล่าวสรุปว่า ผู้มีลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะต้องมีส่วนต่อไปนี้

1. มีความอยากรู้อยากเห็น
2. มีความประหลาดใจ หรือสนใจสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่
3. มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำให้ดีที่สุด
4. ชอบเถา ชอบตั้งสมมติฐาน
5. คัดสินใจได้เด็ดขาด
6. ชอบเสี่ยง ชอบการผจญภัย
7. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
8. ช่างคิดช่างฝัน
9. มีอุดมคติของตนเอง
10. มีอารมณ์ขัน
11. มีความมานะบากบั่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
12. ไม่ชอบคล้อยตามผู้อื่นง่าย ๆ
13. ทำงานเพื่อความสุขของตนเองโดยมิได้หวังผลตอบแทนหรือการยกย่องจากคนอื่น
14. มีความยืดหยุ่นทั้งความคิดและการกระทำ

15. มีความสามารถในการคิดอย่างกว้างขวาง
16. มีความคิดริเริ่ม

จากแนวการศึกษาที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า บุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ นั้น จะมีความอยากรู้อยากเห็นมีความสามารถในการรับรู้ปัญหา สนุกกับการแก้ปัญหาโดยใช้ความคิดหลาย ๆ แนวทาง มีความสามารถในการหยั่งรู้ มีความคิดริเริ่ม กระตือรือร้น มีความเป็นอิสระ กล้าคิดในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ไม่มีคัมภีร์มั่นในสิ่งใดเกินไป มีอารมณ์ขัน ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้

#### สภาพแวดล้อมกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถภาพด้านสมองที่มีอยู่ในทุกคน และสามารถจะพัฒนาขึ้นได้ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย

วิชนี ลาชโรจน์ (2520: 27 - 30) กล่าวว่าโดยสรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในทุกคน เปรียบเสมือนพลังงานศักย์ไม่แสดงออกจนกว่าจะมีโอกาส และความคิดสร้างสรรค์สามารถทำให้เกิดขึ้นหรือเพิ่มขึ้นได้โดยการเรียนรู้ และการฝึกฝน แต่ถ้าขาดสิ่งแวดล้อมที่จะกระตุ้นให้ความสามารถนี้ได้พัฒนาขึ้น บุคคลผู้นั้นก็จะเป็นคนที่ถนัดแต่จะเป็นผู้ตามและอยู่ในกรอบของความคิดแคบ ๆ ที่ผู้อื่นหรือสังคมกำหนดให้

สภาพแวดล้อมที่มีส่วนในการส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน  
 เรมอนด์ เอฟ เกล (Raymond F. Gale 1969: 181 - 185) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า สภาพทางโรงเรียนและบิดามารดาเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้โดยการบังคับจิตใจ หรือต้องอยู่ในอิทธิพลที่เคร่งครัด ระเบียบ แต่เป็นผลผลิตในเชิงจิตวิทยาและสังคมที่อิสระ พฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์เกิดจากการแสดงออกของแต่ละบุคคลตามศักยภาพทางสมอง บ้านและโรงเรียนมีส่วนทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ มีความสะดวกสบายในการทดลอง ซึ่งโรงเรียนอาจจะเสริมได้โดยการจัดการเรียนการสอนที่ไม่เข้มงวดจนเกินไป แต่ส่วนใหญ่ผู้บริหารโรงเรียนและบิดามารดามักจะควบคุมให้เด็กอยู่ในกรอบประเพณีเพื่อง่ายต่อการปกครอง ซึ่งเป็นลักษณะที่สกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

มีนักการศึกษาหลายท่านที่เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และได้ให้แนวทางการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนไว้มากมาย ในที่นี้ขอยกตัวอย่างพอเป็นสังเขป ดังนี้

เจมส์ เอ สมิท (Ronald D. Anderson, et.al. 1970: 106 citing James A. Smith) กล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ว่า ควรจัดโปรแกรมการศึกษาด้วยกฎเกณฑ์พื้นฐาน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายสำคัญของโรงเรียน คือ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
2. สอนเด็กให้รู้จักใช้กระบวนการแก้ปัญหา
3. ครูควรปลูกฝังการคิดอย่างสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในเด็ก
4. การสอนควรเน้นที่พัฒนาการของกระบวนการคิดแบบอเนกนัยคือเท่า ๆ กับการคิดแบบเอกนัย
5. เน้นการ เรียนรู้แบบปลายเปิด
6. จัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้
7. การสอนควร เน้นให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ และการคิดวิพากษ์วิจารณ์
8. ให้เด็กได้แสดงความคิดใหม่ ๆ
9. ไม่ควรจำกัดขอบเขต หรือเข้มงวดกวดขันกับเด็กมากเกินไป
10. ใช้วิธีการประชาธิปไตยภายในห้องเรียน
11. ใช้กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์
12. หลักสูตรควรเน้นการใช้อุปกรณ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
13. กำหนดให้มีการเรียนรู้ความจริง และการฝึกทักษะใหม่ ๆ หลาย ๆ อย่าง
14. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
15. ส่งเสริมทักษะการวิจารณ์
16. สอนและมีทักษะในการประเมินผล
17. การสอนควรสอนให้เกิดความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว

นาธาน เอส วอชตัน (Nathan S. Washton 1971: 219 - 220) ได้กล่าวถึงการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ว่า "ควรใช้วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) ทำการทดลอง ทำโครงการวิจัย อภิปราย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์" และยังกล่าวถึงการสอนวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริม

ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ว่า นักเรียนควรมีโอกาสกระทำในสิ่งต่อไปนี้

1. ได้ซักถามทั้งในระหว่างและหลังจากการบรรยาย การอภิปราย และการปฏิบัติ
2. ได้อ่านตำราที่นอกเหนือไปจากบทเรียน และไม่จำเป็นต้องได้รับคำตอบสมบูรณ์
3. ได้เสนอความคิดหรือกระบวนการ ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ถูกคนยอมรับกันมาแล้ว ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ
4. ครูควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้นักเรียนยอมรับว่า วิธีการลองผิดลองถูก (Trial - Error Approach) เป็นวิธีวิทยาศาสตร์ที่ยอมรับได้อย่างหนึ่ง
5. ได้มีอิสระในการสร้างสรรค์งาน นอกเหนือจากงานที่ครูมอบหมายให้ทำ
6. ให้ออมรับว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญเท่า ๆ กับความสามารถในการจำเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์

แกรี เอ เดวิส (Gary A. Davis 1971: 30 - 31) ได้สรุปแนวทางที่จะช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กพัฒนาขึ้น มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. การใช้กลวิธีสร้างสรรค์ (Use of Creative Tactics) การสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนรู้จักการคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และเป็นคนใจกว้างยอมรับฟังสิ่งแปลกใหม่ (Open Mindedness) สอนเทคนิคบางอย่างเพื่อให้รู้จักนำไปประกอบกันเป็นความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดแรงจูงใจที่จะนำความสามารถในตัวออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ดังนั้น สิ่งสำคัญสำหรับการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อยู่ที่การจัดเตรียมอุปกรณ์การสอนและวิธีการสอนอย่างสร้างสรรค์ต้องใช้วิธีการสอนให้เกิดจินตนาการ วิธีการสอนแบบทีม (Team Teaching) การสอนโดยใช้เครื่องคำนวณ เป็นต้น
2. การเรียนรู้ความคิดสร้างสรรค์ด้วยการปฏิบัติจริง (Learning Creativity by Doing Creativity) ครูที่สอนจะต้องส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมของนักเรียนแต่ละคนในทางสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้ได้คัมภีร์ความรู้ความคุ้นเคยกับนักเรียน ให้เสรีภาพนักเรียนในการอภิปราย และการแก้ปัญหา
3. บรรยากาศที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ (The Creative Atmosphere) สภาพบรรยากาศในห้องเรียน ควรใช้วิธีสอนแบบระดมพลังสมอง มีความคิดสร้างสรรค์ในศิลปะ การเขียน หรือการทำโครงการวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดจินตนาการแปลก ๆ และเรื่องขบขันที่เป็นจริงได้

สภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก  
 เอช ลิตตัน (H. Lytton 1971: 281 - 284) ได้ทำการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์หลายเรื่อง พอสรุปได้ว่า บิคามารคาของเด็กมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะบิคามารคาของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้น เป็นผู้ที่เอาใจใส่ต่อสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคล และมีความเชื่อมั่นในความสามารถของเด็ก ๆ ยอมให้เด็กมีอิสระค่อนข้างมากในการสำรวจโลกของตนเอง และกระตุ้นให้เด็กได้กระทำอย่างอิสระในกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย บิคามารคาที่มีความใจกว้างในระดับสูงและมีการควบคุมในระดับต่ำ ตั้งใจปลูกฝังความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองให้เกิดขึ้นแก่เด็ก ช่วยให้เด็กมีความรู้สึกเป็นอิสระ ซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวที่ไม่ผูกมัดกับระบบอาวุโสมากนัก จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความเป็นอิสระอย่างมีความหมายทั้งบิคามารคาและเด็ก แต่อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ภายในครอบครัว เขาได้ให้ความเห็นว่า จะส่งเสริมได้ภายในขอบเขตของประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งอยู่ในสังคมนั้น และแต่ละคนได้รับอิทธิพลจากการคบหาสมาคมกับคนอื่น ๆ หรืออิทธิพลอื่นที่เข้าใจได้ยากในสภาพแวดล้อมไม่น้อยไปกว่าสภาพภายในครอบครัว วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และค่านิยม ซึ่งต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคม สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลในสังคมนั้น

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ในตัวบุคคลสามารถพัฒนาให้เพิ่มสูงขึ้นได้ ถ้าจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวย ซึ่งก็คือ สภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีความเป็นอิสระในการคิด พยายามกระตุ้นให้เด็กอยาก رؤ้อยากเห็นและหาทางแก้ปัญหาที่สงสัยด้วยการใช้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด

#### ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ไว้ ดังนี้

เดนนิส แฟลงแกน (Dennis Flangan 1959: 10 - 12) กล่าวว่า  
 “พฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ที่แท้จริง คือ การค้นพบหลักการใหม่ และการประยุกต์หลักการที่รู้ไปใช้ประจักษ์สิ่งใหม่ได้ เช่น การค้นพบเกี่ยวกับอะตอม และนำหลักการไปใช้สร้างระเบิดอะตอมได้สำเร็จ ”



อัลเบิร์ต พิลทซ์ และ โรเบิร์ต บี ซันด์ (Albert Piltz and Robert B. Sund 1968: 6 - 8) สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์มีความหมายใกล้เคียงกับความคิดสร้างสรรค์ แตกต่างกันในข้อปลีกย่อยที่ว่า ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์เป็นแนวทางของบุคคลในการแยกแยะปัญหา และค้นคว้าวิธีการแก้ปัญหาซึ่งจำเป็นต้องทราบหลักการและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์นอกจากนั้นถึง ความริเริ่มในค่านการคิดแล้ว ยังเน้นถึงความริเริ่มในการพัฒนาการเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตใหม่ที่มีคุณค่าด้วย

อีเลียต คับลิว ไอส์เนอร์ (Albert Piltz and Robert B. Sund 1968: 6-8 citing Elliot W. Eisner 1964) กล่าวถึง ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ โดยสรุปได้ดังนี้คือ ผลผลิตจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ใครมีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ การตัดสินใจสิ่งใดหรืออะไรเป็นความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์นั้น มีสิ่งจำเป็นอยู่ 2 ประการ คือ ความริเริ่มหรือความใหม่ (Originality) และความมีศิลปะ (Esthetics) โดย Lee Wenhook เป็นตัวอย่างของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เขาได้พัฒนาไมโครสโคปโดยเริ่มศึกษาเลนส์ที่ขยายสิ่งเล็ก ๆ แล้วใช้ความริเริ่มและจินตนาการ ออกแบบเฉพาะเพื่อสร้างไมโครสโคปขึ้น

เจ เอ็ม โมราฟซิก (J.M. Moravcsik 1981: 222 - 225) กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ คือ คุณลักษณะซึ่งเปิดโอกาสให้เกิดความคิดและขั้นตอนที่แปลกใหม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์และจุดประสงค์ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การทำให้เกิดความคิดใหม่ในความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การตั้งทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ การทดลองใหม่เพื่อพิสูจน์กฎธรรมชาติ การพัฒนาความรู้ความคิดทางค่านวิทยาศาสตร์เพื่อประยุกต์ใช้เฉพาะค่านได้อย่างเหมาะสมและน่าสนใจ วิธีการที่แปลกใหม่ เกี่ยวกับการวางโครงการและวางแผนงานละเอียดสำหรับกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ และแนวทางดำเนินการเพื่อถ่ายทอดทัศนะทางวิทยาศาสตร์ไปสู่สาธารณชน

จากความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ตามแนวต่าง ๆ ที่กล่าวมาสรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย กฎเกณฑ์ และหลักการในเนื้อหาสาระทางวิทยาศาสตร์และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์



คะแนนความคล่องของการคิด ความยืดหยุ่นของการคิด และการคิดริเริ่ม ซึ่งผลรวมของคะแนนทั้ง 3 ข้อ เป็นคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์

สรุปว่า การวัดความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ มักพิจารณาจากผลผลิต (Product) มากกว่ากระบวนการ (Process) และการวัดผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ สามารถวัดโดยใช้แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์

### งานวิจัยที่เกี่ยวกับเพศและความคิดสร้างสรรค์

งานวิจัยด้านความแตกต่างระหว่างเพศที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน นั้น มีผู้สนใจได้ทำการวิจัยไว้ตามลำดับ ดังนี้

#### งานวิจัยในต่างประเทศ

เพอร์รี่ ซี วอล์คเกอร์ (Perry C. Walker 1970: 650 - A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กนักเรียนเม็กซิกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนเม็กซิกัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ของ ทอร์เรนซ์ (Torrance) ผลการวิจัยพบว่า เด็กหญิงทำคะแนนความคล่องในการคิดสูงกว่า เด็กชายเล็กน้อย และเด็กชายทำคะแนนความคิดริเริ่มได้สูงกว่า แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เอฟ ยู วิคตอเรีย รูธ (F.U. Victoria Ruth 1974: 1887 - A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กก่อนวัยเรียน จากกรีนสโบโร (Greensboro) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ของ ทอร์เรนซ์ (Torrance) ผลการวิจัยพบว่า เด็กชายจะแสดงความสามารถทางด้านความคิดริเริ่มมากกว่าเด็กหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลาร์รี่ เมน บาเลน (Larry Main Balen 1976: 5936 - A) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของเพศที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจากวิทยาลัย เคลตัน (Clayton) จำนวน 537 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ของ ทอร์เรนซ์ (Torrance) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายมีความยืดหยุ่นในการคิดสูงกว่านักเรียนหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ความคล่องในการคิดและความคิดริเริ่ม ระหว่างนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คาโรลีน คราวฟอร์ด (Carolyn Crawford 1978: 1432 - A) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเพศชายและหญิง กับความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษามหาวิทยาลัย จำนวน 148 คน เป็นชาย 94 คน และหญิง 54 คน ผลการวิจัยพบว่า ความประณีตละเอียดลออ มีความสัมพันธ์กับความเป็นเพศหญิง และความคิดริเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพศชาย

แฟรงค์ ไมเคิล สคาราโน (Frank Michael Scarano 1980: 1500 - A) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับสติปัญญา กับความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนเกรด 6 และเกรด 7 ที่อยู่แถบชานเมืองของรัฐโอไฮโอ (Ohio) จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ของ ทอแรนซ์ (Torrance) ผลการวิจัยพบว่า เพศของนักเรียนไม่มีผลต่อคะแนนความคิดสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

#### งานวิจัยในประเทศไทย

ประสิทธิ์ บัวคดี (2514: 48 - 49) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของ เด็กไทยในต่างจังหวัดและกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 416 คน เป็นชาย 199 คน หญิง 217 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามของ วอลแลชและโคแกน (Wallach and Kogan) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกรุงเทพมหานคร นักเรียนชายมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่า นักเรียนหญิง ส่วนนักเรียนในต่างจังหวัด นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคิดสร้างสรรค์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เชาวนา ยุทธสุริยพันธุ์ (2514: 50 - 52) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนไทย ระหว่างโรงเรียนสาธิตและโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนทั้งหมด 360 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ที่แปลและดัดแปลงมาจากของ วอลแลชและโคแกน (Wallach and Kogan) ผลการวิจัยพบว่า เพศที่ต่างกันไม่ทำให้ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

มาลินี เหมะชุลินทร์ (2517: 43) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา โรงเรียนเพาะช่าง กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 184 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ (Torrance)

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาชายและหญิงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลักกา อุตสาหะ (2518: 40) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 100 คน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงในด้านความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่น แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนในด้านความคิดริเริ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประทุม ทองพูน (2522: 47) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างนักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์หลักสูตร 2503 กับหลักสูตรสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโรงเรียนชายโรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษา มีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญรอก บุญเหลือ (2525: 54) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 กับนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตร พ.ศ. 2521 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในส่วนกลาง จำนวน 426 คน ใช้แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงมาจากของวอลแลชและโคแกน (Wallach and Kogan) ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อุกร จันทร์สร้าง (2527: 39) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนในโรงเรียนระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 450 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีทั้งที่พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน และไม่แตกต่างกัน ทำให้ยังไม่อาจสรุปได้แน่นอนว่าความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกันหรือไม่ แต่ผลงานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่พบว่า ไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะงานวิจัยความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์

## ตอนที่ 2 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู

### ประเภทและลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้กล่าวถึงประเภทและลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูไว้ดังนี้

เอ แอล บอลด์วิน (A.L. Baldwin 1948: 127 - 136) ได้ศึกษาลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและบรรยากาศในครอบครัวต่าง ๆ ได้แบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 4 ประเภท คือ

1. แบบให้ความรักและการยอมรับ (Love and Acceptance) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่มีบรรยากาศที่แสดงถึงทัศนคติและการกระทำที่เต็มไปด้วยความรักและการยอมรับ มีการตอบสนองต่อเด็กอย่างอบอุ่นเป็นมิตร มีการสนับสนุนให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวางภายในขอบเขตของความสามารถ ด้วยวิธีการที่สม่ำเสมอ ไม่ปล่อยตามสบายแต่ไม่มีการควบคุมบังคับ ในบรรยากาศแบบนี้เด็กจะรู้สึกว่าตนเป็นที่ต้องการ ได้รับการยอมรับ รู้สึกมีคุณค่า
2. แบบตามใจมาก (Overindulgence) เป็นสัมพันธภาพที่ปล่อยให้เด็กแสดงพฤติกรรมได้ตามอำเภอใจ ไม่มีการลงโทษ ซึ่งเด็กไม่มีโอกาสรู้ว่าพฤติกรรมใดพึงปรารถนา พฤติกรรมใดไม่พึงปรารถนา เพราะบิดามารดาปล่อยตามใจ
3. แบบประชาธิปไตย (Democracy) ลักษณะสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยประกอบด้วย การให้ความรัก ควบคุมปานกลางถึงค่อนข้างน้อย และการใช้เหตุผลในการพิจารณาระเบียบวินัย มักใช้วิธีการชมเชยมากกว่าลงโทษ มักใช้วิธีลงโทษทางจิตมากกว่าลงโทษทางกาย

4. แบบควบคุมมาก (Restrictiveness) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดา กำหนดกฎเกณฑ์และมาตรฐานที่เข้มงวดอย่างยิ่ง และควบคุมอย่างเต็มที่ ให้โอกาสเด็กเป็นตัวของตัวเองน้อยมาก มีการบังคับให้เด็กทำตามความเห็นชอบของผู้เลี้ยงดู โดยควบคุมอย่างเข้มงวดกวดขัน และมีการลงโทษเมื่อเด็กไม่ปฏิบัติตาม

ดี เค พัมรอยล์ (D.K. Pumroy 1966: 73 - 78) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยแบ่งออกเป็น 4 แบบ ตามลักษณะของบิดามารดา ดังนี้

1. บิดามารดารักและปล่อยบุตรจนเหลือ (Over - Permissive Parents) บิดามารดาให้ความรักและตามใจบุตรเกินสมควร บังคับบุตรไม่ได้ บุตรไม่ได้รับการฝึกให้ออกกำลังกายทำอะไรในสิ่งที่แปลกใหม่ ไม่ได้รับการฝึกให้รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ บิดามารดามักจะให้ของแก่บุตร หรือพาไปเที่ยวบ่อย ๆ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

2. บิดามารดาประเภทเข้มงวด (Authoritarian Parents) บิดามารดาจะอบรมเลี้ยงดูให้บุตร เชื่อฟังตนอย่างเคร่งครัด วางกฎเกณฑ์ให้บุตรปฏิบัติตาม ซึ่งถ้าบุตรฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างยุติธรรม และสมเหตุผล บิดามารดาประเภทนี้มักจะกระตุ้นบุตรให้มีความสามารถเกินธรรมชาติของเขา และยิ่งชอบเร่งรัดบุตรให้พัฒนาไปเร็วกว่าอายุ

3. บิดามารดาประเภทที่ไม่ยอมรับบุตร (Ignoring Parents) บิดามารดาประเภทนี้จะทำตัวเป็นศัตรูกับบุตรอย่างเปิดเผย แสดงความโกรธเกลียดบุตรออกมาในรูปของการควบคุมบังคับ และลงโทษ ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อบุตรตามความรู้สึกทางลบของบิดามารดาที่มีต่อบุตร มากกว่าที่จะเกี่ยวกับการกระทำผิดของบุตรเอง ทั้งยังคิดว่าบุตรของตนไม่มีความสามารถ

4. บิดามารดาประเภทปกป้องคุ้มครองบุตร (Over - Protective Parents) บิดามารดาประเภทนี้ จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบคอยสอดส่องดูแล ไม่ให้บุตรต้องอยู่ในภาวะเสี่ยงต่ออันตราย ไม่เปิดโอกาสให้บุตรกระทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เพราะกลัวบุตรจะลำบาก หรือได้รับอันตราย

บรอนเฟนเบรนเนอร์ (M.E. Breckenridge and E.L. Vincent 1966:137 citing Bronfenbrenner) แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. แบบให้ความรัก (Love) บิดามารดาให้ความรัก ความเข้าใจ ให้ความสำคัญแก่บุตร มีการอธิบายให้เหตุผล ใช้การลงโทษร่างกายแต่น้อย ให้การสนับสนุนบุตร

2. แบบคาดหวังเอาเกิน (Demand) บิดามารดาจะคาดหวังพฤติกรรมต่าง ๆ จากบุตร ตามที่ตนต้องการ

3. แบบลงโทษ (Punishment) บิดามารดาจะใช้การลงโทษทางกายและทางจิตกับบุตร เพื่อให้ได้พฤติกรรมที่บิดามารดาต้องการจากบุตร

ดี บัมรินด์ (D. Baumrind 1967: 291 - 328) ได้แบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. แบบเอาใจใส่และให้เหตุผลแก่บุตร (Reasoning) ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นของบุตร

2. แบบเผด็จการ (Autocracy) เข้มงวดกวดขัน ไม่รับฟังความคิดเห็นของบุตร ใช้เหตุผลของบิดามารดาฝ่ายเดียว

3. แบบปล่อยตามสบาย (Laissez - faire) ไม่กวดขันบุตร ปล่อยให้บุตรทำตามใจชอบ ไม่ให้ความสนใจบุตร

จอห์น กาเบรียล (John Gabriel 1968: 188 - 193) กล่าวถึงลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาไว้ 5 แบบ ดังนี้

1. บิดามารดาที่แสดงความเป็นเจ้าของมากเกินไป (Over - Possessive Parents) บิดามารดาประเภทนี้ ให้ความรัก ความคุ้มครอง และตามใจบุตรเกินไป ซึ่งมักเป็นบิดามารดาที่สูญเสียของรัก จึงชกเซยสิ่งที่ขาดไป (Deficiency) เช่น บิดามารดาที่มีบุตรยาก มีบุตรคนเดียว หรือบิดามารดาที่ขาดความรักในวัยเด็ก

2. บิดามารดาที่ไม่ยอมรับบุตร (Rejective Parents) บิดามารดาประเภทนี้ จะแสดงการไม่ยอมรับบุตรอย่างชัดแจ้ง ไม่สนใจสวัสดิภาพของบุตร ไม่สนใจพัฒนาการทางร่างกายและสังคมของบุตร ซึ่งบิดามารดาประเภทนี้จะมีพฤติกรรมตรงข้ามกับบิดามารดาที่แสดงความเป็นเจ้าของมากเกินไป

3. บิดามารดาแบบอัคราธิปไตย (Authoritarian Parents) บิดามารดาประเภทนี้ ควบคุมบุตรมาก ไม่ค่อยให้ความอบอุ่น ต้องการให้บุตรเชื่อฟัง อยู่ในระเบียบและคำสั่ง

4. บิดามารดาที่ยอมบุตร (Over - Permissive Parents) บิดามารดาประเภทนี้จะปล่อยให้บุตรทำอะไรตามใจชอบ ให้บุตรมากเกินไปจนเป็นประจำ ซึ่งการยอมตามบุตรนี้เป็นเพราะบิดามารดาไม่กล้าห้าม



5. บิคารมารดาแบบประชาธิปไตย (Democratic Parents) บิคารมารดาประเภทนี้จะให้อิสระแก่บุตรในการแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้บุตรพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับวัย ให้ความอบอุ่น ความรัก แสดงความเห็นอกเห็นใจบุตรในโอกาสที่เหมาะสม

โคโรธี โรเจอร์ (Dorothy Roger 1972: 117) ได้แบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 แบบ คือ

1. แบบประชาธิปไตย (Democracy) เป็นวิธีการที่พ่อแม่ให้การอบรมเลี้ยงดู โดยให้บุตรรู้สึกว่าตนเองได้รับความยุติธรรม พ่อแม่มีความอดทนไม่ตามใจจนเกินไป และเข้มงวดเกินไป พ่อแม่ยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก

2. แบบทอดทิ้ง (Rejection) เป็นวิธีการที่พ่อแม่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่บุตรรู้สึกว่าตนเองถูกเกลียดชัง หรือปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ โดยไม่ได้เอาใจใส่ ให้คำแนะนำช่วยเหลือเท่าที่ควร

3. แบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป (Overprotection) เป็นวิธีการที่พ่อแม่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยที่บุตรรู้สึกว่าตนเองถูกปฏิเสธไม่ให้ทำอะไรได้ตามปรารถนา หรือคอยควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำสิ่งที่ตนต้องการ และมักคอยคุ้มครองป้องกัน ให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา

อลิซาเบธ บี เฮอร์ลอค (Elizabeth B. Hurlock 1978: 661) ได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าบิคารมารดาปฏิบัติต่อตนอย่างยุติธรรม บิคารมารดา มีความอดทนไม่ตามใจจนเกินไป และเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของบุตร ให้ความร่วมมือแก่บุตรตามโอกาสอันควร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Autocratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าบิคารมารดาก้าวร้าวเรื่องส่วนตัวของตน ยับยั้งการก้าวร้าวทำให้ตนเองรู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของบิคารมารดา และบิคารมารดาใช้คำพูดที่ทำให้ตนเองรู้สึกอับอาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยให้ละเลย (Laissez - faire Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าตนเองได้รับการตามใจ และไม่ได้รับการเอาใจใส่ คำแนะนำช่วยเหลือจากบิคารมารดาเท่าที่ควร

เจนเน็ต เอ็ม ฮาวิลแลนด์ และ โฮลลิส เอส สคาร์บอร์พ (Jeannette M. Haviland and Hollis S. Scarborough 1981: 176 - 179) ได้แบ่งรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูตามแนวของ จี เอช เอลเดอร์ (G.H.Elder) ไว้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Autocratic Rearing) หมายถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารคามีอำนาจเหนือบุตร ใช้เหตุผลของตนเป็นใหญ่ ไม่รับฟังความคิดเห็นของบุตร ไม่คอยให้ความอบอุ่นหรือเป็นกันเอง และต้องการให้บุตรเชื่อฟังอยู่ในระเบียบคำสั่งของตนอย่างเคร่งครัด โดยชอบวางกฎเกณฑ์ให้บุตรปฏิบัติตาม

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาจะไม่ใช้อำนาจบังคับบุตร บิดามารดาจะชี้แจงเหตุผลให้บุตรทราบทุกครั้งในการสนับสนุนหรือห้ามปรามการกระทำใด ๆ ของบุตร พร้อมทั้งส่งเสริมให้บุตรได้แสดงความคิดเห็น หรือไปตามไปด้วย บุตรมีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องของครอบครัวได้ แต่อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่บิดามารดา

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเสมอภาคในครอบครัว (Equalitarian Rearing) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บุตรได้รับการปฏิบัติจากครอบครัวในฐานะเพื่อนหรือผู้ใหญ่ในวัยเดียวกันกับบิดามารดา บุตรจะได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปรึกษาหารือ ให้ข้อเสนอแนะ และรับผิดชอบเรื่องในครอบครัวเท่าเทียมกับบิดามารดา บุตรมีโอกาสใช้ความสามารถและตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเต็มที่โดยที่บิดามารดาก็ยอมรับในการตัดสินใจหรือการกระทำนั้น

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบยอมตามใจบุตร (Permissive Rearing) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาเอาอกเอาใจบุตร ปล่อยให้บุตรทำอะไรทุกอย่างตามใจชอบยอมตามบุตร ไม่ขัดใจ ไม่กล่าวทักท้วงหรือบังคับบุตร

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Laissez - faire Rearing) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บุตรไม่ได้รับความสนใจ ความเอาใจใส่ และคำแนะนำช่วยเหลือจากบิดามารดาเท่าที่ควร มักถูกปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบของตน และรู้สึกว่าคุณโลกเดียว ห่างเหินกับบิดามารดา

6. การอบรมเลี้ยงดูแบบละทิ้งปฏิเสธ (Ignoring Rearing) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาไม่ยอมรับ ไม่ต้องการบุตร ขาดการให้ความรัก ความสนใจในสวัสดิภาพและพัฒนาการต่าง ๆ ของบุตร บิดามารดามักแสดงความโกรธเกลียดบุตรออกมาในรูปของการควบคุมบังคับ และลงโทษโดยไม่มีเหตุผล

ละม้ายมาศ ศรัทธา และ จรรยา สุวรรณทัต (อ้างถึงใน มัญชุรี บุณนาค 2514: 22) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูบุตรว่ามี 3 แบบ ดังนี้

1. แบบประชาธิปไตย คือ บิดามารดาจับมือช่วยกันในการเลี้ยงดูบุตร และ ภาระอื่น ๆ ของครอบครัว การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวเกิดจากการตกลงเห็นชอบของ สมาชิกทุกคน บุตรมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ของ ครอบครัว มีโอกาสหัดคิดริเริ่ม และตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปหาเรื่องใหญ่

2. แบบอิตาเลียน คือ บิดามารดามีอำนาจสิทธิ์เด็ดขาดในภารกิจทุกอย่างใน ครอบครัว เป็นผู้ตั้งจุดหมายและกฎเกณฑ์ทุกอย่าง บุตรเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตาม สัมพันธ ะหว่างบุตรและบิดามารดาจะห่างเหิน

3. แบบปล่อยปละละเลย คือ บิดามารดามักใช้อารมณ์กับบุตรมากกว่าเหตุผล ไม่สนใจบุตร มักปล่อยให้ทำตามใจของบุตรเอง โดยบิดามารดาไม่สนใจให้คำแนะนำ หรือ ช่วยเหลือ

กอ สวัสดิ์พาณิชย์ (2515: 150 - 151) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูตามการกระทำ ของบิดามารดา เป็น 3 แบบ คือ

1. แบบปล่อยตามใจ คือ ตามใจบุตรไม่ว่าบุตรจะแสดงพฤติกรรมอย่างไรก็ตาม ไม่มีการว่ากล่าวหรือลงโทษ

2. แบบใช้อำนาจเด็ดขาด คือ บิดามารดาเท่านั้นที่มีสิทธิ์มีอำนาจทุกอย่างใน ครอบครัว บุตรไม่มีส่วนร่วมใด ๆ ทั้งสิ้น จะต้องคอยปฏิบัติตามเท่านั้น

3. แบบใช้เหตุผลเพื่อทำความเข้าใจกัน คือ บิดามารดาจะใช้เหตุผลกับบุตร มากกว่าใช้อำนาจ เวลาอบรมสั่งสอนบุตรก็จะให้เหตุผลพร้อมทั้งส่งเสริมให้เด็กแสดง ความ คิดเห็นหรือโต้ถามได้ แต่เมื่อทำความเข้าใจกันแล้ว บุตรต้องปฏิบัติตาม

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2515: 161) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูตามการปกครอง บุตร ของบิดามารดา ออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. การปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ บิดามารดาให้อิสระแก่เด็กพอ ประมาณ ไม่ว่าจะเป็นการพุดจา ความประพฤติ หรือการตั้งกฎเกณฑ์ใช้กับบุตรก็จะเน้นหนัก ไปในด้านการสนองตอบความต้องการและธรรมชาติของเด็ก เด็กจะมีอิสระเสรีในขอบเขตที่ กำหนด แต่เมื่อเด็กฝ่าฝืนกฎที่บิดามารดาได้วางไว้ ก็จะถูกลงโทษ

2. การปกครองแบบอิตาเลียน โดย กล่าวคือ บิคามารคาจะตั้งกฎเกณฑ์การกระทำของบุตรเกือบทุกชนิด บุตรต้องรักษากฎเกณฑ์เหล่านั้นอย่างเคร่งครัด ถ้าฝ่าฝืนจะถือเป็นความผิดที่รุนแรง

3. การปกครองแบบไม่มีกฎเกณฑ์ กล่าวคือ บิคามารคาไม่มีการตั้งข้อบังคับใด ๆ กับเด็กเลย เด็กสามารถทำทุกสิ่งได้ตามความปรารถนา

โสมรสันี จันทรประภา (2515: 82 - 84) กล่าวถึงสภาพการเลี้ยงดูบุตรของคนไทย 6 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทถูกเลี้ยงให้เป็นผู้ใหญ่มาตั้งแต่เด็ก เช่น ถูกอบรมกวัดขันให้ประพฤติตนอย่างผู้ใหญ่ ไซ้มารยาทอย่างผู้ใหญ่โดยเคร่งครัดมาตั้งแต่วัยยังไม่สมควร ไม่มีโอกาสได้คิดทำอะไรอย่างเด็กตามธรรมชาติเลย

2. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเหวคา ได้รับการเอาใจ ตามใจ ให้ทำอะไรได้ตามความอยากโดยไม่มีการควบคุม อบรม ห้ามปราม

3. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเป็นผู้ร้าย ประเภทนี้มักเป็นผู้ที่มีผู้ปกครองเข้มงวด กวดขัน คอยแต่จับผิด ทำอะไรไม่ถูกไม่ควรไปหมด ต้องคอยป้องกันตัวอยู่ตลอดเวลา มักเป็นเด็กประเภท "บ้านแตก" หรือเป็นประเภท "Unwanted"

4. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเป็นของเล่น คือ เลี้ยงไว้สำหรับชมเชย ผู้เลี้ยงชอบให้แสดงออก เช่น ให้แต่งตัวสวย ๆ ให้แสดงออกตามงานต่าง ๆ ตามแต่โอกาส เพื่อเป็นหน้าเป็นตาแก่ผู้เลี้ยง

5. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างป็นสัตว์เลี้ยง ประเภทนี้ผู้เลี้ยงมักเป็นคนเจ้าอารมณ์ ชอบใจก็เอาใจใส่อย่างดี ไม่ชอบใจก็ทอดทิ้ง เกรี้ยวกราด

6. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเป็นคน ประเภทนี้ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเตรียมจะให้ เป็นมนุษย์ คือ เลี้ยงให้เติบโตเจริญขึ้นตามพัฒนาการของโครงสร้างของคน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ตลอดจนทางสิ่งแวดล้อม โดยการอบรมให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร

สุชา จันทน์เอม (2517: 236 - 242) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูตามลักษณะของ บิคามารคาได้ ดังนี้

1. พ่อแม่ที่รักและคอยช่วยเหลือเอาใจใส่ลูกมากเกินไป

2. พ่อแม่ปล่อยปละละเลยลูกมากเกินไป คือ ไม่สนใจที่จะว่ากล่าวตักเตือน เด็กทำทุกอย่างตามใจของตนเอง

3. พ่อแม่ที่ทอกทั้งเด็ก คือ ไม่เอาใจใส่เด็ก ไม่สนใจในการกระทำของเด็ก
4. พ่อแม่ที่ยอมรับเด็ก คือ สนใจเด็ก และรักในทางที่ถูกที่ควร เห็นความสำคัญ

ของเด็ก

5. พ่อแม่ที่บังคับลูก คือ ต้องให้เด็กอยู่ในกฎเกณฑ์ ระเบียบที่ตนตั้งไว้ตลอดเวลา

6. พ่อแม่ที่ยอมจำนนต่อลูก คือ ยอมตามความต้องการของลูกตลอดเวลา ไม่กล้าคัดค้านหรือว่ากล่าว

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520: 27 - 29) กล่าวถึง ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูว่าแบ่งเป็น 4 แบบ คือ

1. แบบรักสนับสนุน หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาแสดงความรักใคร่ตอบรู้อย่างซื่อสัตย์ และยอมให้บุตรของตนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเข้าใจความรู้สึกของบุตรของตนเป็นอย่างดี
2. แบบควบคุม หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาเลี้ยงดูโดยบังคับมาก ควบคุมและลงโทษบุตร เมื่อบุตรแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการ
3. แบบใช้เหตุผล หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาใช้ชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ ให้แก่บุตร ในการสนับสนุนหรือห้ามปราม ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ของบุตร
4. แบบลงโทษทางจิต หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาใช้วิธีว่ากล่าว ตีเตือนบุตรด้วยวาจา เมื่อบุตรกระทำผิดบิดามารดาจะใช้วิธีการขู่ว่าจะไม่รัก และใช้วิธีตัดสิทธิ์อันเคยมี เคยได้ของบุตร

จากรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดแบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูเด็กของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่าน ที่กล่าวมา ซึ่งแต่ละท่านต่างก็แบ่งรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูไปตามการศึกษาและความเห็นของตน แต่ไม่ว่าจะจัดแบ่ง เป็นกี่ประเภทหรือกี่แบบก็ตาม ลักษณะโดยทั่ว ๆ ไป จะคล้ายคลึงกัน เพียงแต่ละเอียดน้อยแตกต่างกันเท่านั้น แต่สิ่งที่มีนัยสำคัญและควรจะทำให้ความสนใจมากกว่านั้น ก็คือ ผลหรืออิทธิพลของการให้การอบรมเลี้ยงดูในแต่ละแบบที่มีต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็ก

#### อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตรเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะบิดามารดาเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิด และแสดงพฤติกรรมตอบรู ทำให้

บุตรเกิดการ เรียนรู้ที่จะพัฒนาอุปนิสัย เจตคติ อารมณ์ ทักษะ และพฤติกรรมต่างๆ ตามอย่าง ที่บิดามารดาแสดงออกต่อตน ซึ่งจากอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีต่อการ พัฒนาบุคลิกภาพของบุตรนี้ มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยา กล่าวไว้ดังนี้

อัลเฟรด ลี บอลด์วิน (Alfred Lee Baldwin 1948: 285 - 290)

ได้กล่าวถึงลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่จะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. แบบให้ความรักและการยอมรับ บุตรจะมีความรู้สึกว่าคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความมั่นใจในตนเอง สามารถพึ่งตนเองและควบคุมตนเองได้
2. แบบประชาธิปไตย บุตรจะมีลักษณะเป็นผู้นำ เชื่อมมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก อยากรู้อยากเห็น และมีความคิดริเริ่ม
3. แบบควบคุมมาก บุตรจะมีลักษณะเป็นเด็กเรียบร้อย เงียบขรึม ไม่ก้าวร้าว แต่จะมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความคิดริเริ่ม และจินตนาการน้อยมาก มีความเห็นแบบคล้อยตามผู้อื่น

อี เจ ชอแบน (E.J. Shoban 1950: 148) พบว่าถ้าบิดามารดาใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน จะทำให้บุตรมีลักษณะที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีอารมณ์ไม่มั่นคง ไม่กล้าตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็น และไม่เป็นตัวของตัวเอง

เบคเคอร์ (Becker 1964: 193 - 199 อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน 2524: 196) ได้ศึกษาลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู โดยเกี่ยวข้องกับปริมาณการควบคุมและการให้ความรัก พบว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะของเด็ก ดังนี้

1. เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบรักมากในขณะที่เดียวกันก็ควบคุมมากนั้น เป็นเด็กที่ชอบพึ่งพาคนอื่น ไม่ค่อยเป็นมิตร มีความอดทนไม่สูงมากก็ต่ำมาก ความคิดสร้างสรรค์ต่ำ และมีความกังวลสูง ชอบเพื่อน นอกจากนั้นเด็กชายยังมีความก้าวร้าวน้อย ชอบยอมตามและรักษากฎ
2. เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากแต่ควบคุมน้อยนั้น มีความเป็นเอกเทศ ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น อดทนทำงานปานกลาง มีความคิดสร้างสรรค์และมีลักษณะก้าวร้าวในทำนองที่ชอบให้ผู้อื่นทำตามความต้งการของตน
3. เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยแต่ถูกควบคุมมาก จะมีลักษณะก้าวร้าวต่อตนเอง หลบเลี่ยงสังคม และมีอาการของความขัดแย้งภายใน

4. เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยและถูกควบคุมน้อย จะมีลักษณะ เป็นเด็กก้าวร้าวมาก ไม่สามารถจะควบคุมพฤติกรรมของตนได้ และมีลักษณะที่จะก่อปัญหาทางวิชาการ

กูดวิน วัตสัน (Goodwin Watson 1967: 237) ได้ศึกษาผลการการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อบุคลิกภาพของบุตร พบว่า

1. เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจมาก จะเป็นเด็กเอาแต่ใจตนเอง เห็นแก่ตัว ไม่มีความเกรงใจ และเรียกร้องจากผู้อื่นอย่างมาก
2. เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ลงโทษ จะเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นคนเก็บกด ไม่มีความรู้สึกเป็นมิตรกับผู้อื่น ขาดความคิดริเริ่ม

พอล เฮนรี มุสเสน และคณะ (Paul Henry Mussen and others 1969: 375) ได้ศึกษาถึงผลการอบรมเลี้ยงดูและบรรยากาศในครอบครัว พบว่า

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะส่งเสริมให้บุตรมีลักษณะคล่องแคล่ว กล้าแสดงออก กระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ ฟังตนเองได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบบิคารมารดาถืออำนาจสิทธิ์ขาดในบ้าน จะทำให้บุตรเป็นคนไม่กล้าแสดงออก ไม่รับผิดชอบ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ขาดความคิดริเริ่ม
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย จะทำให้บุตรเป็นคนก้าวร้าว ไม่รับผิดชอบ ไม่มีความคิดริเริ่ม

อลิซาเบธ บี เฮิร์ลลอค (Elizabeth B. Hurlock 1978: 660 - 661) ได้กล่าวถึงเจตคติของบิคารมารดาที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. การปกป้องบุตรเกินไป (Overprotection) บิคารมารดาที่มีเจตคติแบบนี้ จะให้ความดูแลเอาใจใส่และควบคุมบุตรมากเกินไป ซึ่งจะทำให้บุตรเป็นคนที่ต้องพึ่งผู้อื่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความคับข้องใจ
2. การอ่อนปรน (Permissiveness) บิคารมารดาจะให้โอกาสแก่บุตรได้ทำสิ่งที่เขาต้องการ ควบคุมบ้างเล็กน้อย บิคารมารดาใช้เหตุผล ซึ่งจะทำให้บุตรเป็นคนเจ้าความคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวได้ดี และมีความคิดสร้างสรรค์
3. การตามใจ (Indulgence) เป็นการปล่อยตามสบายมากเกินไป ซึ่งจะทำให้บุตรเห็นแก่ตัว เรียกร้องความสนใจ ชอบเถียงวาทถ และมีความบกพร่องในการปรับตัว

4. การไม่ยอมรับ (Rejection) บิดามารดาไม่ให้ความสนใจในความเป็นอยู่ของบุตร หรือเรียกร้องจากบุตรมากเกินไป และเกลียดชังบุตร จะทำให้บุตรขุ่นเคือง ไม่มีความสุข คับข้องใจ หงุดหงิด และเกลียดชังคนอื่น ๆ

5. การยอมรับ (Acceptance) บิดามารดาให้ความสนใจและความรักแก่บุตรอย่างซื่อสัตย์ จักเตรียมสิ่งต่าง ๆ สำหรับการพัฒนาความสามารถของบุตร พิจารณาถึงความสนใจของบุตรด้วย ซึ่งจะทำให้บุตรปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ให้ความร่วมมือ เป็นมิตร มีอารมณ์มั่นคง ซื่อสัตย์ และรวดเร็ว

6. การควบคุมจนเกินไป (Domination) บุตรที่ถูกควบคุมจนเกินไปจะเป็นคนซื่อสัตย์ สุภาพ และตระหนี่ถี่ถ้วน แต่มักจะเป็นคนขี้อาย หัวอ่อน เป็นคนยอมจำนน อ่อนไหว และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความรู้สึกผิด และความรู้สึกทรมาน

7. การยอมตามบุตร (Submission To Child) บิดามารดาประเภทนี้จะยอมให้บุตรใช้อำนาจกับตนและบุคคลในบ้าน บุตรจะทำตัวเป็นเจ้านายของบิดามารดา บุตรเรียนรู้ที่จะต่อต้านอำนาจ และพยายามที่จะทำตัวเป็นนายของคนทั่วไป

8. การให้ความสำคัญ (Favoritism) บิดามารดาจะรักและตามใจบุตรคนที่ตนเองให้ความสำคัญมากกว่าบุตรคนอื่น ๆ บุตรมักจะไม่ชอบบิดามารดา แต่จะก้าวร้าวและใช้อำนาจกับพี่ ๆ น้อง ๆ

9. การคาดหวังในตัวบุตร (Parental Ambitions) บิดามารดาที่คาดหวังในตัวบุตรสูง เมื่อบุตรทำไม่ได้ตามความหวัง ก็จะทำให้บุตรเป็นคนที่ขุ่นเคือง ไม่ยอมรับความสามารถของตนเอง การตำหนิของบิดามารดาเกี่ยวกับความไม่ประสบความสำเร็จของบุตร จะทำให้บุตรรู้สึกทุกข์ทรมาน ซึ่งจะส่งผลให้บุตรพัฒนาความรู้สึกไม่เพียงพอ

ไซมอนด์ (Symond อ้างถึงใน ศิริพร หลิมศิริวงศ์ 2511: 25) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดู และเจตคติของบิดามารดาที่มีผลต่อบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. บิดามารดาที่ปล่อยปละละเลยบุตร จะทำให้บุตรมีลักษณะเป็นคนก้าวร้าว เจ้าคิดเจ้าแค้น ชอบผูกปด หนีโรงเรียน ลักเล็กขโมยน้อย
2. บิดามารดาที่ประคบประหงมเกินไป จะทำให้บุตรมีลักษณะเป็นคนไม่ให้ความร่วมมือ ฟุ้งตนเองไม่ได้ ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. บิดามารดาที่มีอำนาจเหนือบุตร บุตรจะเป็นคนเจ้าระเบียบ สุภาพ เรียบร้อย อยู่ในโอวาท สามารถปรับตัวเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี สงบเสถียร แต่ขาดความคิดริเริ่ม



4. บิคามารคาที่ยอมจำนวนต่อบุตร บุตรจะขาดความรับผิดชอบ ไม่อยู่ในโอวาทเห็นแก่ตัว คือถึง มักทำอะไรตามใจชอบ

กลุค และ กลุค (Gluck and Gluck 1950 อ้างถึงใน สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย 2512: 123) ได้ศึกษาผลของการอบรมเลี้ยงดูของบิคามารคา ที่มีผลบุคลิกภาพของบุตร พบว่า

1. การอบรมเลี้ยงดูที่บิคามารคาตั้งกฎข้อบังคับอย่างเข้มงวดให้บุตรประพฤติตาม จะพบว่า บุตรจะเป็นคนที่ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ชอบออกความคิดเห็น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อถึงคราวที่จะต้องแก้ปัญหาที่ทำได้

2. การอบรมเลี้ยงดูที่บิคามารคาตีบุตรให้มีวินัย โดยบอกเหตุผลให้ทราบถึงว่าทำไมจึงควรปฏิบัติเช่นนั้น จะพบว่าบุตรจะเป็นผู้รู้จักใช้เหตุผล รู้ความจำเป็นที่พึงปฏิบัติ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เป็นคนที่ชอบแสดงความคิดเห็น และมีลักษณะของผู้นำ

จิน เพียเจต์ (Jean Piaget อ้างถึงในกรมสามัญศึกษา 2523: 25) กล่าวว่า

การพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กจะเริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาอย่างสมบูรณ์เมื่ออายุ 15 ปี โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กจะไม่มีที่ขามชั้น โดยจะพัฒนาตามอายุ และตามลำดับขั้น แต่อัตราการของพัฒนาการจะแตกต่างกันในเด็กแต่ละคน โดยความแตกต่างนี้จะมีสิ่งแวดลอมเป็นสำคัญ และสิ่งแวดลอมที่มีอิทธิพลต่อเด็กคือ พ่อ แม่ นั่นเอง พ่อแม่มีส่วนช่วยอย่างมากในการที่จะสร้างและเลือกสิ่งแวดลอมให้แก่เด็กวัยก่อนเขาเรียน

อีริกสัน (Erikson อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา 2523: 27 - 28) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตรไว้ ดังนี้

เด็กเล็กเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และน่าตื่นเต้น ถ้าหากว่าสิ่งแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ทำให้เด็กมีความสุขจะมีผลทำให้เด็กเป็นมุมมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความไว้วางใจผู้อื่น แต่หากในวัยเด็กประสบกับสิ่งที่ไม่พึงพอใจ จะทำให้เด็กขาดความสุข เป็นมุมมองโลกในแง่ร้าย และขาดความมั่นใจในตนเอง

เซียร์ส (Sears อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา 2523: 31 - 33) ให้ทัศนะเกี่ยวกับพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กว่า

การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่เป็นเครื่องตัดสินถึงพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางคานบุคลิกภาพ ซึ่งความแตกต่างกันทางบุคลิกภาพของบุคคล มักจะเกี่ยวข้องกับ ความแตกต่างกันของพ่อแม่ และพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมานั้น เป็นผลจากการอบรมเลี้ยงดู นอกจากนี้เด็กจะมีการเลียนแบบ พ่อ แม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยก่อนเรียน

แบนดูรา และ วอลเตอร์ (Bandura and Walters 1959 อ้างถึงใน ควงเคื่อน พันธุมนาวิ 2524: 195,201) กล่าวถึงอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อบุคลิกภาพ ดังนี้

1. บุตรที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอทัตัง จะเป็นคนที่วิตกกังวล รู้สึกว่าตนไม่มีค่า วิชาชอบเรียกร้องความสนใจ ก้าวร้าว เป็นปฏิปักษ์ต่อสิ่งรอบตัว ว่าเหว ขาดการให้ และไม่สามารถควบคุมตนเองได้

2. บุตรที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งอาจเนื่องมาจากการเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าว คือ การลงโทษของบิดามารดา ไม่กล้าเผชิญความจริง มีความเกรงกลัวบิดามารดาจนไม่กล้าแสดงพฤติกรรมใด ๆ เมื่ออยู่ต่อหน้าบิดามารดา

เกโซ สวานานท์ (2510: 44 - 46) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีต่อบุตรในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. บิดามารดาละเลยไม่เอาใจใส่ต่อบุตร ย่อมทำให้บุตรมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยทางอารมณ์ รู้สึกว่าชีวิตว่าเหว ไม่นั่นคง และมักจะส่งผลออกมาให้มีพฤติกรรมในรูปของการปฏิเสธ เป็นคนที่ขาดความรัก ทั้งยังให้ความรักแก่ใครไม่เป็นอีกด้วย

2. บิดามารดาที่ปกป้องคุ้มครองด้วยการบังคับ ออกคำสั่งอยู่ตลอดเวลา จะทำให้บุตรขาดความคิดริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวโน้มที่จะพึ่งผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา และเป็นผู้ที่ยอมคน คือ มีลักษณะเป็นผู้ตามตลอดเวลาด้วย

3. บิดามารดาที่ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ หรือหย่าร้างกัน บุตรจะมีความกระวนกระวายใจ มีความเครียด มีความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่นั่นใจในตนเอง มองโลกในแง่ไม่ร่นรมณ์ และขาดแบบฉบับในการสร้างเสริมลักษณะของตนด้วย

4. บิดามารดาที่ยึดมั่นและเคร่งครัดในศีลธรรมจรรยาอย่างมาก ย่อมมีผลให้บุตรมีโอกาสสร้างควมมีสติสัมปชัญญะอย่างสูงสุดขึ้นได้ และทำให้มีแนวโน้มที่จะเกิดควม

ขัดแย้งทางใจอย่างรุนแรงขึ้นได้ และอาจทำให้กลายเป็นคนลงโทษตนเอง ไม่เห็นคุณค่าของ  
ตนเองขึ้นได้ด้วย

5. บิคามารคาที่มีศีลธรรมหย่อนยาน บุตรจะพลอยเป็นผู้มีศีลธรรมหย่อนยานไป  
ด้วย มีทัศนคติที่สังคมไม่ปรารถนา และอาจจะต้องเป็นผู้มีปัญหาของสังคมในที่สุด

โสภณธรรม จันทร์ประภา (2515: 82 - 84) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของการอบรม  
เลี้ยงดูของบิคามารคาที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. ประเภทถูกเลี้ยงให้เป็นผู้ใหญ่มาตั้งแต่เด็ก บุคลิกภาพของบุตรจะแบ่งได้เป็น  
2 แบบ คือ แบบที่เรียกว่า "แกแกลก" "เจ้าระเบียบ" เทียบว่าคาถาเพื่อนเด็ก ๆ ที่คิด  
ที่กระทำการต่าง ๆ อย่างเด็กไปหมด ว่าคาถาแม่แต่ผู้ใหญ่บางคนที่ไม่ระเบียบ เลยกลายเป็น  
คนเข้ากับเพื่อนยาก ถ้าไม่เป็นแบบแรกนั้นก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง คือถูกจู้จุกจิกมากเลยเบื่อ  
แล้วคือเข้าใส่ ไม่ทำเลยหรือทำในสิ่งตรงกันข้ามเมื่ออยู่ลับหลังคนที่ตนเกรงกลัว

2. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเป็นทวดา โดขึ้นบุตรจะกลายเป็นคนเอาแต่ใจตัวเอง  
หลงตนเอง เห็นแก่ตัว ยกตนเหนือคนอื่น ชอบชมคนอื่น ถูกคนที่ต่ำกว่า

3. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเป็นผู้ร้าย บุตรจะเป็นคนมีปมค้อย เจ้าคิดเจ้าแค้น  
ไม่ศรัทธาในเพื่อนมนุษย์ ไม่เชื่อว่า "น้ำใจ" จะมีจริงในโลกนี้ คอยแต่หากระแวงความ  
หวังดีของคนอื่น มีตัวตนซึ่งเจ้าตัวไม่ยอมรับเพราะเข้าแค้นสมเพชตัวเอง โกรธโชคชะตา  
แค้นเคืองคนที่สิ่งที่ตนไม่มี แค้นเคืองคนที่ดีกว่าตน

4. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเป็นของเล่น บุตรจะเป็นคนชอบแสดงออกจนบางครั้ง  
ไม่เลือกกาลเทศะ กลายเป็นคนจู้จี้จ้าน ชอบแสดงตนเรียกร้องความสนใจคนอื่น มักทำเกิน  
ทำให้บุคลิกภาพเสีย

5. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเป็นสัตว์เลี้ยง บุตรจะกลายเป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่มี  
ความเชื่อมั่นในตนเอง โดดเดี่ยว เป็นคนดัดจริตอะไรเองไม่ได้ ไม่ไว้ใจคนอื่น ชอบหากระแวง

6. ประเภทถูกเลี้ยงอย่างเป็นคน บุตรประเภทนี้จะโตขึ้นเป็นตัวตนที่สมบูรณ์ตาม  
ฐานะของตน ความพิการทางจิตหรือความผิดปกติทางจิตจะมีน้อยหรือไม่มีเลย

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2518: 154 - 157) กล่าวถึงผลของการอบรมเลี้ยงดู  
ของบิคามารคาที่มีต่อบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. ลักษณะการเลี้ยงดูแบบไม่ยอมรับ บุตรจะมี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

- 1.1 แบบเก็บกค ยอมรับสภาพนั้น ขริม ซื่อาย หนีสังคม เป็นต้น
- 1.2 แบบก้าวร้าวในสังคม (Unsocialized aggressives) มีความกระตือรือร้นสูง ซื่อจนา เป็นต้น
2. ลักษณะการเลี้ยงดูแบบรักลูกเกินไป จะมีผลให้บุตรกลายเป็นคนซื่อาย ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความสุขใจ เปลาเปลี่ยวเดียวคาย แต่เด็กเหล่านี้ครูจะชมเชยเพราะไม่ทำผิดวินัย สนใจตำราเรียน และสนใจกิจกรรมที่ทำเพียงคนเดียว
3. ลักษณะการเลี้ยงดูแบบควบคุมเกินไป จะทำให้บุตรมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ ถ้าเด็กมีความสามารถต่ำกว่าความมุ่งหวังของบิดามารดา โดยจะแสดงปฏิกิริยาหนีสถานการณ์นั้น ๆ และในบางครั้งจะพุดกหรือโกหกเพื่อให้บิดามารดาพอใจ มักจะมีอาการกังวลใจ สงสัย รู้สึกเป็นปมค้อย มีอาการกลัวง่าย บางครั้งมีอาการของโรคประสาท
4. ลักษณะของการเลี้ยงดูแบบปลดปล่อยเลย บุตรจะมีพฤติกรรมเป็นแบบยึดตัวเองเป็นใหญ่ (Egocentric) เป็นแบบไม่มีระเบียบวินัย ก้าวร้าว มีพฤติกรรมต่อต้านคนอื่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2523: 47) กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. บิดามารดาที่มีท่าทีในการเลี้ยงดูอย่างเคร่งครัด ควบคุมบังคับ เรียกร่องเอาแต่ใจ เด็กจะเจริญเติบโตเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ ประสาทอ่อน ไม่มีความมั่นใจ ขาดความเข้าใจและยอมรับผู้อื่น เป็นคนตัดสินใจเองไม่เป็น หรือไม่ก็คือไม่ฟังใครเลย กระต้างและกอกวนผู้อื่น
2. บิดามารดาที่มีท่าทีปฏิเสธ ไม่ยอมรับ ไม่ต้องการ เด็กจะพัฒนาเป็นคนที่มีความลักษณะต่อต้านสังคม คือ เป็นเด็กก้าวร้าว เจ้าคิดเจ้าแค้น ชอบพุดก ดักเล็กขโมยหนีโรงเรียน
3. บิดามารดาที่มีท่าทีสยยอม ตามใจจนเกินขอบเขต เด็กจะมีบุคลิกภาพเอาแต่ใจตนเอง ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ ทั้งนี้ เพราะเคยถูกตามใจมาจนเคยตัว เลยคิดว่าคนอื่น ๆ จะต้องตามใจตนเองด้วย
4. พ่อแม่มีท่าทีปกป้องทะนุถนอมจนเกินควร เด็กจะมีบุคลิกภาพที่ซอมพึ่งพาผู้อื่นประเภทไขในหิน ไม่ค่อยอยากโต ไม่ยอมช่วยตนเอง รอคอยโชคชะตา ขาดความอดทน เพราะบาง จิตใจเสี่ยคล้อยง่าย

จากการศึกษาของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่ตั้งคำถามว่า การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งรวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วย

### งานวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและความคิดสร้างสรรค์

ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ของบุตรกันอย่างแพร่หลาย ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ก็มีผู้สนใจมากเช่นกัน แต่สำหรับการอบรมเลี้ยงดูกับความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ในประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยด้านนี้โดยตรง ผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

#### งานวิจัยในต่างประเทศ

เฮเลน เอฟ แอนโทนอนอฟสกี (Helen F. Antonovsky 1959: 37 - 51) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูบุตร แบบให้ความรัก แบบเรียกร้องเอาจากเด็ก และแบบจำกัดสิทธิ์ของเด็ก กับพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กชาย 6 คน เด็กหญิง 3 คน อายุ 20 - 23 เดือน และมารดาของเด็กทั้งหมดรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์มารดา และสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก โดยดูจากการที่เด็กเล่นแบบแปลก ๆ ใหม่ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการแสดงความรักของมารดา โดยการอุ้ม การเล่นด้วย และการปกป้องดูแลจากมารดา การที่ความคิดสร้างสรรค์สัมพันธ์กับการแสดงความรักของมารดานั้น เป็นการเอาใจใส่เด็ก ทำให้เด็กได้รับความอบอุ่นปลอดภัย ซึ่งทำให้เด็กกล้าแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ก่อให้เกิดพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์

อัลเฟรด บี ฮีลบริม (Alfred B. Heilbrum 1966: 51 - 59) ได้ศึกษาแบบแผนของการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่มีผลต่อพัฒนาการทางความคิด ความเข้าใจ โดยแบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็น 4 แบบ คือ แบบทอดทิ้ง (Rejecting) แบบยอมรับ (Accepting) แบบปกป้องมากเกินไป (Overprotection) และแบบละทิ้งปฏิเสธ (Ignoring) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษายาว 74 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม พี เอ อาร์ ไอ (P A R I) และแบบสอบถามการสร้างความคิดรวบยอด (W C S T) ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มที่ถูกทอดทิ้งจะไต่คะแนนการสร้างความคิดรวบยอด ต่างจากกลุ่มที่เลี้ยงดูแบบยอมรับ

อย่างมีนัยสำคัญ โดยไค้คะแนนต่ำกว่ากลุ่มที่บิดามารดายอมรับ ส่วนกลุ่มที่ถูกละทิ้งปฏิเสธ และกลุ่มที่ปกป้องมากเกินไป ไม่แตกต่างจากกลุ่มยอมรับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กูดวิน วัตสัน (Goodwin Watson 1967: 168) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบเข้มงวดกวดขัน และแบบให้อิสระที่มีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี ได้รับความรัก เช่นเดียวกัน แต่ต่างกันในเรื่องเข้มงวดกับระเบียบวินัย และได้รับอิสระในเรื่องระเบียบวินัย จำนวน 88 คน จากการทดสอบทางจิตวิทยา 2 ครั้ง และครูเป็นผู้ประมาณค่าโดยวัดมิติเกี่ยวกับบุคลิกภาพในด้านต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า จากการประมาณค่าของครู เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน จะมีความวิตกกังวล ขาดการควบคุมอารมณ์ และไม่มีความสุข แต่เป็นพวกที่ทำกิจกรรมได้ดีกว่า แต่เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสระ จะมีลักษณะดังนี้

1. เป็นคนที่พึ่งตนเองได้ และเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative) ได้มากกว่า
2. เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ และความกระตือรือร้นสูงกว่า
3. มีความเป็นมิตร และไม่เป็นที่รังเกียจต่อผู้อื่น
4. เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ และความร่วมมือดีกว่า

นอร์มา ไทรบริดจ์ (Norma Trowbridge 1968: 80 - 83) ได้ทำการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่อยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนรัฐบาลในตะวันออกเฉียงใต้ คือ อาฟกานิสถาน อิรัก เลบานอน และที่อื่นอีกตะวันตก จำนวน 160 คน เรื่องที่เขาศึกษาคือ เขามีความเชื่อว่า เด็กจะมีความคิดเกี่ยวกับนวนิยายที่เด็กอ่าน ตามทัศนะของเด็กเอง ซึ่งตามปกติเด็กย่อมจะต้องการระบายความคิดนั้นออกมา ดังนั้นถ้าให้เด็กเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ออกมา เราก็จะทราบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ ผลจากการศึกษาสรุปว่า วัฒนธรรมมีผลทำให้คนมีความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น เมื่อวัฒนธรรมต่างกัน ความคิดสร้างสรรค์ก็จะมีลักษณะที่ต่างกันด้วย

อัลเฟรด ลี บอลด์วิน (Paul H. Mussen and others 1969: 250 - 254 citing Alfred Lee Baldwin 1945) ได้ศึกษาพฤติกรรมของเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบให้ความอบอุ่น และแบบตามใจ จากเด็กอนุบาล จำนวน 56 คน โดยใช้มาตรการประเมินพฤติกรรมบิดามารดาของเฟลด์ (Fels Parent Behavior Rating Scale) พบว่า เด็กที่บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือใช้เหตุผลกับเด็ก และมีการปรึกษาหารือกันบ่อย ๆ จะมีลักษณะของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มากกว่า

### เด็กที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

บาโรโม ยูเซฟ (Barimi Yoosef 1978: 5355 - A) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมสร้างสรรค์ของนักเรียนที่ได้รับการจูงใจ 3 แบบ คือ แบบชูและท่าโพส แบบให้รางวัล และแบบให้เหตุผล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับ 6 และระดับ 8 ของโรงเรียนในชนบทและโรงเรียนชานเมือง จำนวน 168 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ให้แรงจูงใจแบบชูและท่าโพส จะมีพฤติกรรมสร้างสรรค์ไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองที่ได้รับแรงจูงใจแบบให้รางวัล และแบบให้เหตุผล จะมีพฤติกรรมสร้างสรรค์ดีกว่าอีก 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองที่ให้เหตุผล จะมีพฤติกรรมสร้างสรรค์สูงที่สุด

### งานวิจัยในประเทศไทย

วินิจ เกตุขำ (2515: 48) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่กับความคิดสร้างสรรค์ความเป็นผู้นำและความวิตกกังวลของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 276 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูที่ประมุข วัชรดิษฐ์ ไค้แปลและดัดแปลงมาจากแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูของ บรอนเฟนเบรนเนอร์ ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักในลักษณะของการให้รางวัล การให้ความเป็นมิตร การให้ความใกล้ชิดอบอุ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีแนวโน้มว่าความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบดงโทษตามอารมณ์นั้น มีความสัมพันธ์ทางลบกับความคิดสร้างสรรค์

เพ็ญรุ่ง ปานใหม่ (2515: 39) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย กับความคิดสร้างสรรค์โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนราชวินิต และโรงเรียนพญาไท จำนวน 142 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ Torrance ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ และกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย กลุ่มสูง ปานกลาง และต่ำ มีความคิดสร้างสรรค์ไม่แตกต่างกัน

รัชณี กิติพรชัย (2515: 95 - 96) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง

การอบรมเลี้ยงดู ในด้านความเข้มงวด การลงโทษ กับความคิดสร้างสรรค์ของบุตร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนสาธิต จำนวน 87 คน และบิกามารคาของกลุ่มตัวอย่าง 66 คู่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ วอลแลชและโคแกน (Wallach and Kogan) ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูทั้งแบบเข้มงวด และการลงโทษ ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ของบุตร

ถึ้น แพเพชช (2517: 30 - 32) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบ คือ แบบประชาธิปไตย แบบทอทัง และแบบให้ความคุ้มครองจนเกินไป กับความคิดสร้างสรรค์และความเกรงใจ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 283 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองจนเกินไป และแบบทอทังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ชัชวาล พรชากาวิทย์ (2524: 66 - 68) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็นแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 653 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ฉบับ คือ แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ด้วยรูปภาพแบบ A ของ ทอแรนซ์ (Torrance) แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูที่ใช้ทดสอบกลุ่มตัวอย่าง และทดสอบบิกามารคาของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่ม ความคล่องในการคิด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่สัมพันธ์กับความคิดละเอียดลออ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน มีความสัมพันธ์กับความคิดละเอียดลออ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่ม และความคล่องในการคิด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่ม ความคล่องในการคิด และความคิดละเอียดลออ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ



พูนสุข เวชวิฐาน (2528: 33 - 35) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้ฟังตนเอง และแบบยับยั้งการฟังตนเองของมารดา กับความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 136 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูของมารดา และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ ทอแรนซ์ (Torrance) ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้ฟังตนเองของมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และการอบรมเลี้ยงดูแบบยับยั้งการฟังตนเองของมารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก แต่ยังไม่สามารถสรุปแน่นอนได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใดจะส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้มากที่สุด โดยเฉพาะในด้านการคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อนเลย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบว่า การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบใดใน 6 แบบ ได้แก่ แบบเข้มงวดกวดขัน แบบใช้เหตุผล แบบเสมอภาคในครอบครัว แบบยอมตามใจบุตร แบบปล่อยปละละเลย และแบบละทิ้งปฏิเสธ ที่จะพัฒนาส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ได้มากที่สุด และศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในแบบเดียวกัน ว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไรด้วย ซึ่งอาจเป็นแนวทางในการที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองจะเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูให้เหมาะสม เพื่อเด็กไทยทั่วไปจะได้เป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์และความก้าวหน้าของประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย